

Povědomí o Slovensku

(Ke 100. výročí skladatele Eugena Suchoně)

KVĚTUŠE LEPILOVÁ (BRNO)

*Aká si mi krásna, ty rodná zem moja!
 Krásne i tie hory, kol teba čo stoja.
 Krásne je i nebo nad tými horami,
 žehnám ťa, vítam ťa vďačnými slzami.*

*(E. Suchoň r. 1932 pre žiacky (žensky) sbor
 na báseň Petra Bellu-Horala)¹*

Jaro 1968, březen a duben na stáži na Moskevské univerzitě s dalšími učiteli středních a vysokých škol Československa, které vybralo ministerstvo školství na jazykový kurz. Mezi nimi i brněnskou slavistikou připravenou zlínskou a pak olomouckou středoškolskou učitelku češtiny a ruštiny. Ve výuce během zdokonalování ruského jazyka uvnitř snaživé skupiny z Československa, která díky přátelství s moskevskými slavisty získala i vstupenky na tehdejší moskevský hit - premiéru Chačaturjanova baletu Spartakus. Všichni v Moskvě zažili i Gagarinův pohřeb, vzpomínkový večer ke 100. výročí narození Maxima Gorkého a řadu kulturních zážitků té doby.

K největším z nich pro nás patřilo ale nakonec setkání všech stážistů MGU na rozloučenou. V dubnu, koncem studijního pobytu jsme dostali úkol reprezentovat naši zemi vystoupením na večeru družby, kde se měly představit skupiny ze všech zemí. Ale současně tu vynikl i známý problém – předvést se a přitom reprezentovat zemi. A nezklamat publikum.

A co my? O nás se vědělo, že jsme zpěvaví. Nikdo s veřejným vystoupením ovšem nepočítal. Naštěstí jsem měla s sebou sbírku mého otce Františka Lýska *Pomněnky. Z československých písní národních* (vyšlo

¹ V roce 1932, kdy Suchoň skladbu *Aká si mi krásna* napsal, studoval skladbu na mistrovské škole pražské Konzervatoře u skladatele Vítězslava Nováka (1931 – 1933). Nahrávku skladby v provedení Brněnského dětského sboru (sbormistr F. Lýsek) natočil Supraphon Praha.

1937, 1945, 1952). Pobízená prosbami delegovat skupinu na úrovni prezentující národy a státy, začala jsem s kolegy nacvičovat.

Čím začít? Kamkoli v těch letech někdo z Československa přišel, zpívalo se jedinečné *Tancuj, tancuj, vykrúcaj*. Ale už při náviku této tehdy velmi populární lidové písni jsem definitivně pochopila, že to není píseň ze Slovácka, ale píseň slovenská! A nejde v ní o pecku ovoce, ale o malou pec, která se nemá zbořit („*len tu piecku nezrucaj*“, což potvrzovala slova „*dobrá piecka na zimu, nemá každý perinu*“). Slovenští kolegové už při generálce trvali na tom, abych jako sbormistryně ohlásila výběr z písní nikoliv československých, ale českých a slovenských. Žili jsme na stáži tehdy bez mobilů a televize a debaty s kolegy při náviku sboru mne ujistily, že nazrála nová doba k přemýšlení a porozumění slovenské otázce, konec omylů.

Na chvíli přesto jako kdybych se ve vzpomínkách ještě mýlit chtěla: vždyť jsme si byli jako děti české a slovenské tak blízké! Vzpomněla jsem na setkání nás, zpěváků Brněnského dětského sboru (BDS), s dětským sborem z Bratislavy před dvaceti lety, v roce 1948. A na to, jak Bratislavu Brněnský dětský sbor nejen objevil, ale jak se pak v Brně povědomí o Slovensku zahnízdilo díky kontaktům se Slovenskem na střední škole na Kotlářské ulici. Tam, kde byl BDS r. 1945 založen a kde získával své první úspěchy, k nimž patřil i výměnný zájezd dětských sborů Brna a Bratislavy, jak o tom píše ve své korespondenci sbormistr BDS František Lýsek:

15. ledna 1948 jsme zpívali v aule filozofické fakulty lidové písně z rusavského kraje při oslavách na paměť básníka F. Táborského a 23. února jsem po táboru lidu odjížděl do Karlových Varů (...). Hned po návratu z Varů mne však čekalo překvapení. V důsledku Janáčkova festivalu koncert bratislavského družebního dětského sboru bude až v sobotu 15. května večer. Uspořádá jej Dorost Červeného kříže pod záštitou Osvětové rady a Městského školského výboru. Zvu bratislavského sbormistra Hollého na zkoušku našeho sboru tento týden na Bílou sobotu, bude ve škole na Kotlářské ulici. Pak odcházíme na Dominikánské náměstí, kde zpíváme při vyhlášení Míru. Slovenský sbor Suchoňův (podtrhla K.L.) je nacvičen, je snadný, tož se neobávám o společné provedení s bratislavskými dětmi. Jako společný český sbor navrhuji Mou hvězdu Bedřicha Smetany. (...).

*A koncem dubna roku 1948 byl náš sbor na zájezdu v Bratislavě. Setkali jsme se v Praze na hudebních dnech mládeže již dříve se **Speváckým zborom bratislavských mieštianských škol** (podtrhla K.L.), vedeným sbormistrem Antonem Hollým, a dohodli jsme tehdy společné koncerty v Brně a v Bratislavě. Teď tedy se setkaly sbory se zdarem v bratislavském kině Hviezda. Pro náš sbor byly charakteristické skladby vokální polyfonie a pro slovenské děti skladby jejich autorů. Společně jsme přednesli také mou úpravu české lidové písně *Měla jsem holoubka a Suchoňovy skladby (Keď sa vlci zišli a Aká si mi krásna)*. Koncert sblížil děti nejvděčnějším způsobem.*

Vytrvale vzpomínáme, co jsme toho zažili v Bratislavě a pak se slovenským sborem v Brně. Škoda, že se neuskutečnil zájezd na Macochu, Červený kříž nemohl zaručit dva dny stravování, a tak společný zájezd festivalových sborů padl. Kromě toho o svátcích je Macocha přelidněna a děti by musely většinu času počekat. Ale stejně mi jich bylo líto a byl jsem z toho rozmrzelý. Než to už je pryč. Kéž by se jen zásobovací situace zlepšila. Na školách rozdáváme ze sbírek dětem šatstvo a obutí.²

Ubytování BDS v rodinách dětí poskytovalo možnosti pro rozvíjení přátelství. I moje s Marienkou Suchoňovou. Bylo mi patnáct a prožívala jsem tenkrát svá první setkání se Slovenskem, ztělesněným pro mne pobyttem v rodině hudebního skladatele Eugena Suchoně. V letech 1941 - 1948 byl profesorem kompozice na Štátnom konzervatóriu v Bratislavě. Jako otec Marienky mi připadal laskavý, klidný a mírný. Ale když jsme nacvičovali ve školní tělocvičně skladbu *Aká si mi krásna*, Eugen Suchoň nás zaujatě se založenýma rukama poslouchal a nakonec nám řekl rozhodně: „*Vynikajúce. Lenže – počúvajte, spievajte nie „krásna, ale krásna“ a nie „tie hory, ale „tyje hory“*“. Jako děti jsme ještě nechápali proč, ale snaživě jsme vyhověli.

Suchoňova rada se mi vryla natolik do paměti, že jsem o pět let později při studiu bohemistiky v přípravách na státní zkoušku ze slovenštiny na FF MU v Brně jsem se snadněji dopátrala, co znamená ona rozličnost. A přes krásu slovenské řeči jsem se na stáži v Moskvě snažila pochopit i požadavek našich slovenských kolegů, který se opíral o jejich nové informace z rozhlasového vysílání.

² F. Lýsek: *Život s dětským zpěvem*. Vydavatelství UP Olomouc, 2. vyd. 2004, s. 75 – 76.

A tak jsem vše kolem slovenské otázky vnímala znovu průnikem hudby a textu vokální skladby *Aká si mi krásna*. Jako jasné určení (*ty rodná zem moja*), vyznání obrazně jednoduché (*krásne i tie hory... krásne je i nebo nad tými horami*), ale pramenící z emotivních zdrojů poetiky umocněné melodií a harmonií skladby. Znovu jsem si vybavila horoucnost této ódy na krásu slovenské země v pojetí skladatelově. Jeho vokální skladba se stala ódickým vyznáním, rozvíjejícím tichou odevzdanost onoho základního pocitu obdivu ke krásě slovenské země a lásky k ní jako příznání tvůrce. Přeneslo se tehdy už i na nás děti a poznamenalo nás s tóny skladby včasné a navždy ve smyslu jedné ze základních myšlenek našeho sbormistra: *Vše nejlepší se začíná rozvíjet ve věku dětském (1944)*.

A právě proto od skladby *Aká si mi krásna* přes operu *Krútnava* (1949), kterou skladatel dokončoval při našem pobytu v Bratislavě a jejíž úryvky nám hrál na klavír, jsem v r. 1968 vnímala i slovenské reflexe. K nalezení libreta *Krútnavy* pomohla skladatelovi náhoda. Když trávil r. 1941 velikonoční svátky v lázních Korytnica, objevil útlou novelu Mila Urbana (1904 – 1982) *Za vyšným mlynom*. Příběh odehrávající se na slovenské vesnici po první světové válce byl Suchoňovi námětově blízký, projevy vesnického života znal z rodného Pezinku. Jeho záměrem bylo napsat moderní operu s námětem ze slovenské vesnice, ne však v duchu verismu či naturalismu.

A když Hudební fakulta AMU v Praze vzpomněla letos na podzim skladatelský význam Eugena Suchoně pro slovenskou hudbu³, samozřejmě se mi znovu vybavily tóny Suchoňovy skladby a zvláště *Krútnavy* jako dominanty skladatelovy tvorby. Eugen Suchoň nejen že položil základy moderní slovenské hudby, ale je také autorem slovenské národní opery. Ve své tvorbě hojně vycházel ze slovenské lidové melodiky, z jejichž zdrojů také rostla letos padesátiletá *Lúčnica*, znamenitý soubor uchovávací lidové písně a tance Slovenska.

A tak mi Suchoňova hudba učarovala a odjakživa mi symbolizovala Slovensko. Při příležitosti 100. výročí narození skladatele nešlo nevzpomenout opětovně na jeho zakladatelské dílo⁴. Úvahy o přesahu Suchoňovy

³ Dne 21. října 2008 v Galerii HAMU v Praze zazněly také slovenské příspěvky FF UK Bratislava a VŠMU Bratislava ke 100. výročí narození E. Suchoně (např. *Eugen Suchoň a mýtus slovenskosti* nebo *Prinos Eugena Suchoňa pre hudobnú pedagogiku* aj.).

⁴ Eugen Suchoň (25. 9. 1908 Pezínok - 5. 8. 1993 Bratislava). Skladatel, pedagog a organizátor hudebního života je považován za předního představitele moderní hudby v Československu, ale pro Slovensko má význam zakladatelský. Jeho osobitá hudební řeč, pramenící z lidové písně slovenské, brzy

hudby do našeho století patří samozřejmě znalcům jeho díla, hudebním kritikům a historiografii. Závažnou jistotu už navždy ale poskytuje fakt, že Suchoňovo dílo, současné a zároveň už klasické, tvoří pilíř slovenské hudební kultury. Eugen Suchoň vytvořil okolo 100 hudebních děl. Je nejen tvůrce první slovenské národní opery, ale s Alexandrem Moyzesem a Jánem Cikkerem je také zakladatelem velké epochy slovenského hudebního umění. Ve své tvorbě inspirovaný slovenskou lidovou melodikou jako jeden z prvních slovenských skladatelů pronikl na zahraniční koncertní podia a operní scény. Jeho hudba pronikla nejen do celé Evropy, ale i do USA, Japonska, Austrálie a na Blízký východ, především s operami *Krúťňava* a *Svatopluk*.

Naposledy se mi vryl do paměti Suchoň jako pedagog: jeho činnost skladatelská byla spojena s pedagogickou, ale přes ni s těmi osobnostmi, které vedly na vysokých školách (univerzitní katedry hudební výchovy v Praze, Brně a Bratislavě) v r. 1976 zápas o udržení hudební výchovy na školách jako pramen aktivní hudebnosti a zpěvnosti dětí a mládeže Pražský vedoucí katedry hudební výchovy na PdF UK prof. J. Plavec a bratislavský prof. E. Suchoň se připojili k petici, která z iniciativy brněnského prof. F. Lýska odešla na ministerstvo školství r. 1976 jako tzv. memorandum. Jeho základní myšlenkou bylo hudební výchovu na školách posílit, nikoliv opouštět. V duchu myšlenky „*Technika přináší užitek, ale umění prožitek*“ (F. Lýsek, 1976).

A na potvrzení této myšlenky necht' závěrem zazní záznam Suchoňovy skladby *Aká si mi krásna* v provedení Brněnského dětského sboru v r. 1948.

uchvátila publikum. Psal komorní árie, orchestrální a vokální skladby, písňové a sborové cykly, kantáty, opery aj. Cestu do světa otevřela Suchoňovi jeho *Baladická* suita, uvedená v Drážďanech, Berlíně, Vídni, Rotterdamu, Freiburgu, v Utrechtu, Bukurešti, Sofii, Budapešti, Záhřebu, Basileji a jiných evropských městech. V květnu 1946 reprezentovala *Baladická* suita spolu s *Concertinem* pro klavír a orchestr od Jána Cikkera a I. symfonií Alexandra Moyzesa slovenskou hudbu na prvním Pražském jaru. <http://cs.wikipedia.org/wiki/>

